ØSTEUROPAS ØKONOMISKE UDVIKLING[1]

POUL WINDING

Ligesom tilfældet har været i Sovjetunionen, er der også i årene efter 2. verdenskrig sket en meget betydelig udvidelse af industriproduktionen i de øvrige østeuropæiske lande, hvis økonomi dirigeres af centraliserede planlægningsorganer (Østtyskland, Polen, Tjekoslovakiet, Ungarn, Rumænien, Bulgarien og Albanien). Derimod har landbrugsproduktionen i disse lande haft svært ved at vinde med, og på mange punkter ligger den lavere end før krigen. Også her er ligheden med udviklingen i Sovjetunionen utvetydig. Det samme gælder det forhold, at der inden for industriproduktionen i særlig grad er lagt vægt på sværindustriens udvikling på bekostning af den lettere industri, der fortrinsvis fremstiller forbrugsvarer. Endvidere er boligbyggeriet i byerne blevet mere eller mindre negligeret. Et nødvendigt sidestykke til denne politik var, at forbruget måtte holdes nede eller i hvert fald hindres i at stige i takt med den arbejdsindsats, der præsteredes af befolkningen. Man kunne derfor heller ikke i almindelighed fremkalde en øget produktiv indsats ved at stille en større øjeblikkelig forsyning med forbrugsvarer i udsigt for den, der ville præstere et større eller mere effektivt arbejde; tværtimod måtte man – især over for landbruget – i stigende grad benytte sig af tvangsmæssige foranstaltninger i form af pålæg om aflevering af bestemte produktionsmængder til lave priser. På baggrund af disse forhold, der næppe kunne undgå at skabe utilfredshed i vide kredse af befolkningen, kan det ikke undre, at de pågældende lande omgående fulgte trop, da Sovjetunionen i 1953 ændrede signaler med hensyn til den økonomiske politik og slog ind på en linie, der i højere grad tager hensyn til det løbende forbrug[2]. I disse lande blev omlægningen endog mere radikal end i Sovjet, hvor forbrugerne i hvert fald siden 1947 havde opnået ikke uvæsentlige forbedringer gennem de årlige prisnedsættelser for konsumgoder.

[1] Fremstillingen i nærværende artikel bygger i hovedsagen på „Economic Survey of Europe in 1953", Geneve 1954, og „Economic Bulletin for Europe", vol. 6, no. 1, Geneve, maj 1954. Begge udgivet af F.N.s økonomiske kommission for Europa (ECE).

[2] Se artiklen „Ændringer i den økonomiske politik i Sovjetunionen", „Økonomi og Politik", 1953, hefte 4, s. 335–44.

PRODUKTIONSUDVIKLINGEN TIL 1953

Det er ikke hensigten her at gå nærmere ind på enkeltheder i den økonomiske udvikling i Østeuropa. Herom henvises til de følgende tabeller for de seks større lande (for *Albaniens* vedkommende foreligger kun meget få og lidet sigende statistiske oplysninger).

Kun nogle ganske enkelte hovedlinier skal fremdrages. For det første illustrerer tabellerne tydeligt det foran berørte forhold, at *landbrugsproduktionen* i alle lande og på næsten alle områder har haft svært ved at hævde sig i sammenligning med den industrielle produktion. Den *vegetabilske produktion* er

ØSTTYSKLAND

Befolkning (1946) 17.2 mill.

Industri

Indeks (1950 = 100)

	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 (plan)
Produktion: tung ind.	–	80	100	120	140	161	172
„ : let „	–	78	100	125	142	156	193
„ : ialt	65	79	100	122	141	159	180
Beskæftigelse	93	92	100	108	113	121	127
Produktion pr. besk.	70	86	100	113	125	131	142

	1936[1]	1946							Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	13.8	–	15.4	17.1	18.3	20.7	22.4	23.7	172[2]
Råstål (mill. tons)	1.20	0.15	0.30	0.60	1.00	1.55	1.89	2.17[3]	181[2]
Maskinværktøj (1000 stk.) .	51.8	–	–	–	13.6	16.2	–	–	31
Motortrucks (1000 stk.)	19.1	–	–	1.2[4]	2.4	9.7	12.6	13.3[5]	70
Cement (mill. tons)	1.69	0.56	0.92	1.15	1.39	1.63	1.99	2.17[5]	128[2]
Mursten (milld. stk.)	2.62	–	0.31	1.00	1.38	1.72	–	2.12[5]	81
Gødningsstoffer[6] (1000 tons)	305	–	–	–	254	–	–	397[5]	124
Tekstilvarer (1000 tons)	162	–	–	83	119	111[4]	119[4]	–	73
Læderfodtøj (mill. par)	15.3	5.4	6.0	5.4[4]	8.0	10.9	14.1	17.5[5]	114
Råsukker (1000 tons)	846	500	565	715	700	850	795	–	94

Landbrug

	1934-38								
Brødkorn (mill. tons)	3.6	–	2.8	3.0	3.0	3.7	3.6	–	100
Foderkorn (mill. tons)	2.9	–	1.4	1.6	1.9	2.5	2.4	–	83
Kartofler (mill. tons)	13.6	–	11.6	8.5	13.0	15.0	12.0	–	88
Sukkerroer (mill. tons)	5.4	–	4.4	3.6	5.4	5.5	5.0	–	93
Svin (mill. stk.)	6.0[7]	–	2.6	4.3	5.7	7.1	8.3	–	138
Kvæg (mill. stk.)	3.6[7]	–	2.9	3.3	3.6	3.8	3.9	–	108
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	2.5[7]	–	1.6	1.8	2.1	2.3	2.5	–	100

[1] 1936–38 steg produktionen stærkt, elektrisk kraft således til 17.2 milld. kwh., stål til 1.7 mill. tons og cement til 2.5 mill. tons. [2] I forhold til 1938 bliver tallene for elektrisk kraft: 138, for råstål: 128, for cement: 87. [3] Beregnet på basis af indekstal meddelt i „Economic Bulletin for Europe", vol. 6, no. 1. [4] Anslået af ECE. [5] Revideret plan. [6] Nettoindhold. [7] 1936–38.

for de fleste afgrøders vedkommende stadig lavere end før krigen, og stigningen siden 1948 – efter at de rent umiddelbare følger af krigens ødelæggelser var ophørt med at gøre sig gældende – har gennemgående været beskeden. Kun produktionen af sukkerroer (og andre industriafgrøder, især oliefrø) viser almindelig fremgang, og i Rumænien er der sket en stærk udvidelse af kartoffelavlen. For kornproduktionens vedkommende skyldes udviklingen, at det tilsåede areal er mindre end før krigen, medens arealudbyttet er omtrent det samme. Derimod er udbyttet pr. arealenhed faldet for de mere arbejdsintensive afgrøder (sukkerroer, kartofler m. v.), men det tilsåede areal er vokset forholdsvis mere.

Om *husdyrbestanden* gælder det, at denne de fleste steder er blevet bragt op fra det meget lave niveau, der rådede lige efter krigen, omtrent til samme højde som i 1930'ernes slutning. Svinebestanden er endog gennemgående højere end på dette tidspunkt, hvorimod kvægbesætningerne snarest er lidt mindre; dette sidste gælder specielt de to lande, der før krigen havde det største kvæghold, nemlig Polen og Tjekoslokaviet. I denne forbindelse bemærker man, at *mælkeydelsen pr. ko* kun i Polen er noget større end før krigen; i Østtyskland er den uforandret, medens den i de øvrige lande er væsentligt lavere end i 1930'erne. Dette forhold må formodentlig tages som udtryk for, at foderstanden ikke er tilfredsstillende, hvilket sikkert atter hænger sammen med den vegetabilske produktions utilstrækkelighed. Det kan iøvrigt i denne sammenhæng nævnes, at ydelsen pr. ko selv i det østeuropæiske land, hvor den er højest, nemlig Østtyskland, kun svarer til omkring ¾ af det tilsvarende tal for Danmark. I Bulgarien er mælkeudbyttet pr. ko ikke mere end 18–20 % af det danske.

I modsætning til dette ikke særlig opmuntrende billede tegner *industriproduktionens udvikling* sig betydeligt bedre. Her er der næsten på alle områder tale om overskridelse af førkrigsniveauet, i mange tilfælde endog med flere hundrede procent, og på enkelte punkter er praktisk talt helt nye produktioner optaget (maskinværktøj i Ungarn og Polen, traktorer i Tjekoslovakiet, læderfodtøj i Rumænien). De forholdsvis få undtagelser fra dette gunstige billede dannes overvejende af produkter, hvis råstoffer stammer fra landbruget (mel og sukker i flere lande) eller normalt må importeres (tekstilvarer i Østtyskland). Også i de lande, hvor mel- og sukkerproduktionen overstiger førkrigsniveauet, er fremgangen betydelig mindre end for andre varers vedkommende. For så vidt angår industriproduktion, der direkte er beregnet på landbrugets behov, er det værd at notere sig, at fremstillingen af kunstgødning – selv om den overstiger det niveau, der nåedes i 1930'erne – alligevel hører til inden for den gruppe, hvis produktionsfremgang har været forholdsvis moderat. Derimod er traktorproduktionen i Tjekoslovakiet som allerede nævnt mangedoblet, ligesom der i flere af de andre lande (for hvilke produktionstal for førkrigsårene ikke foreligger) er tale om en betydelig og stærkt stigende traktor-

produktion. Endelig viser tabellerne også klart den i indledningen påpegede omstændighed, at den tunge industri navnlig i perioden siden 1950 er gået langt kraftigere frem end den lette. Den eneste undtagelse i så henseende dannes af Østtyskland, hvor de to grene af industrien har holdt nogenlunde samme fremskridtstempo.

Endnu en enkelt ting, som ses af tabellerne, kan der måske være grund til at standse ved, nemlig det forhold, at industriens produktionsfremgang, relativt set, har været væsentlig større i de lande, der før krigen var længst tilbage i industriel udvikling (Rumænien og navnlig Bulgarien), end i de nordligere lande, der allerede i 1930'erne havde opbygget en betydelig industri (Østtyskland, Tjekoslovakiet). Når man begynder fra næsten bar bund, vil selv en absolut set forholdsvis beskeden fremgang komme til at figurere højt på en

TJEKOSLOVAKIET

Befolkning (1950) 12.3 mill.

Industri

Indeks (1950 = 100)

	1937	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 plan
Produktion: tung ind.	–	–	75	87	100	123	157	163	–
„ : let „	–	–	75	87	100	109	120	135	–
„ : ind. ialt	–	–	75	87	100	115	136	152	160
Beskæftigelse	–	–	89	93	100	105	106	109	110
Produktion pr. besk.	–	–	84	94	100	110	128	139	145
									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	4.1	6.6	7.5	8.3	9.3	10.4	11.7	12.4	302
Stenkul (mill. tons)	16.7	16.2	17.8	17.0	18.5	18.4	20.3	20.3	121
Råstål (mill. tons)	2.3	2.3	2.7	2.8	3.0	3.3	3.6	4.6	200
Traktorer (1000 stk.)	0.2	5.6	9.1	9.6	10.4	–	–	–	5200
Gødningsstoffer[1] (1000 tons)	71.0	79.1	91.4	94.6	–	–	–	–	132
Bomuldsstoffer (1000 tons) .	55.7	36.4	59.6	54.1	–	–	–	71.5	128
Uldne stoffer (1000 tons) ...	17.2	19.6	23.8	25.8	–	–	–	28.6	166
Sukker (1000 tons)	604	–	498	597	704	–	598	722	120
Cigaretter (milld. stk.)	11.7	10.2	13.0	11.9	14.3	15.5	17.0	–	145
Landbrug									
Brødkorn (mill. tons)	3.1[2]	2.5	2.5	2.8	2.6	2.7	2.8	–	90
Byg og havre (mill. tons) ...	2.3[2]	–	1.9	2.1	2.0	2.1	2.2	–	96
Kartofler (mill. tons)	9.6[2]	9.0	6.5	6.3	8.8	–	–	–	92
Sukkerroer (mill. tons)	4.7[2]	–	4.3	4.3	6.0	–	–	–	128
Svin (mill. stk.)	3.5	–	3.2	4.1	3.8	4.2	4.6	–	131
Kvæg (mill. stk.)	4.7	–	3.7	4.2	4.3	4.3	4.3	–	92
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	1.9	–	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	–	84

[1] Nettoindhold. [2] 1934–38.

liste over procentvise stigninger. Men der er endnu langt igen, inden de førstnævnte lande er nået på højde med de sidste. Som et enkelt eksempel kan nævnes produktionen af elektrisk kraft, der regnet pr. indbygger, udgør følgende (omtrentlige) tal i de seks lande.

Østtyskland	1400 kwh	Ungarn	500 kwh
Tjekoslovakiet	1000 „	Rumænien	200 „
Polen	500 „	Bulgarien	200 „

Man lægger også mærke til, at medens fremgangen i *produktion pr. arbejdstime* synes at være nogenlunde ensartet fra land til land, er der stor forskel på stigningen i *antallet af arbejdstimer,* der er forholdsvis beskeden i de „gamle" industrilande Tjekoslovakiet og Østtyskland, men meget stærk i Rumænien og Ungarn.

PRIS- OG INDKOMSTUDVIKLING

Et sidestykke til sværindustriens hurtige fremgang – der ikke blot hænger sammen med, at planerne på dette område var de mest ambitiøse, men også med, at anstrengelserne for at opfylde og evt. overskride dem var koncentreret her – var, at forbruget måtte holdes nede. Midlerne hertil har ligesom i Sovjetunionen været tvangsaflevering af betydelige dele af landbrugsproduktionen og – overfor bybefolkningen – høje omsætningsskatter, ofte forbundet med rationering og dobbeltprissystemer.

Officielle *leveomkostningsindices* foreligger ikke; men ECE har forsøgt at beregne sådanne for de fire vigtigste industrilande på basis af offentliggjorte enkeltnoteringer. Selv om disse lider af visse mangler, kan de dog bruges som et groft udtryk for hovedbevægelserne. De giver følgende hovedresultater:

	1950 dec.	1951 dec.	1952 dec.	1953 juni	1953 sept.-nov.	1954 april
Tjekoslovakiet	100	121	121	132	126	114
Østtyskland ..	100	87	85	–	82	–
Polen	100	–	159	214	205	–
Ungarn	100	176	171	185	168	–
	(juni)		(1. halvår 1952)			

Som man ser, er der de fleste steder tale om større eller mindre prisstigninger indtil midten af 1953. Kun i Østtyskland, hvor de forudgående års prisstigninger havde været stærkere og mere vedvarende, er der sket en vis nedgang. Samtidig steg imidlertid også timelønningerne, men i langsommere tempo, og den reale timeløn var faldende. På den anden side har øget beskæftigelse – i hvert fald i Polen – mere end opvejet denne udvikling, således at levestandarden har kunnet forbedres noget.

Fra midten af 1953 er der imidlertid sket et vist fald i leveomkostningerne, fortrinsvis tilvejebragt ved nedsættelse af omsætningsafgiften på industrivarer. Faldet var stærkest i Ungarn (og Rumænien), hvor en forbedring af høstudbyttet i forhold til de foregående dårlige år gav sig udslag i fødevarepriserne. Som følge her af var realtimelønningerne formentlig ved slutningen af året i det store og hele vendt tilbage til 1950-niveauet. I begyndelsen af indeværende år er der yderligere – efter sovjetrussisk mønster – blevet offentliggjort meddelelser om prisnedsættelsen på forbrugsvarer, der i hvert fald i Tjekoslokakiet har medført et ret betydeligt fald i leveomkostningerne. Også i Polen og Bulgarien er der sket prisnedsættelser for ret betydelige varegrupper, hvorimod disse i Ungarn kun omfattede kød og fedtstoffer.

POLEN

Befolkning (1950) 25.0 mill.

Industri Indeks (1950 = 100)	1937	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 (plan)
Produktion: investeringsgoder	–	–	–	79	100	125	153	186	206
„ : forbrugsgoder	–	–	–	80	100	118	132	159	176
„ : ialt	–	–	65	79	100	124	149	175	194
Beskæftigelse	–	–	74	86	100	109	116	123	128
Produktion pr. besk.	–	–	88	92	100	114	128	142	151

									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	6.3	6.6	7.5	8.3	9.7	10.6	12.0	13.6	216
Stenkul (mill. tons)	59[1]	59.1	70.3	74.1	78.0	82.0	84.4	88.7	150
Råstål (mill. tons)	1.91	1.58	1.96	2.30	2.51	2.79	3.18	3.60	189
Cement (mill. tons)	2.77	1.52	1.80	2.34	2.51	2.68	2.66	3.32	120
Gødningsstoffer[2] (1000 tons)	498[3]	433	628	804	857	934	1027	–	–
Maskinværktøj (1000 tons)	3.06	4.08	6.80	9.44	12.12	17.17	–	20.30	663
Bomuldsstoffer (mill. m²)	288	257	344	407	435	466	475	498	173
Uldne stoffer (mill. m²)	38	33	42	50	57	62	64	67	176
Læderfodtøj (mill. par)	2.1[3]	3.1	4.9	7.3	9.3	13.1	14.3	20.4	–
Råsukker (1000 tons)	900	496	624	745	954	952[4]	–	1120	124

Landbrug	1934-38								
Korn (mill. tons)	13.3	–	11.3	11.9	11.6		28.2[5]		82
Kartofler (mill. tons)	38.0	18.7	26.8	30.9	36.9		28.2[5]		74
Sukkerroer (mill. tons)	6.0	–	4.2	5.1	6.4	–	–	7.7	128
Svin (mill. stk.)	9.6[6]	1.7[7]	4.6	5.8	9.4	8.4	8.4	8.4	88
Kvæg (mill. stk.)	9.9[6]	3.4[7]	5.7	6.4	6.7	7.1	7.4	7.4	75
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	1.5[6]	–	1.3	1.5	1.6	–	1.7	1.7	113

[1] Anslået. [2] Bruttoindhold. [3] Tallene refererer til det polske førkrigsområde. [4] Anslået af ECE. [5] Gennemsnit for 1951–53. [6] 1938. [7] 1945.

DEN NYE INVESTERINGSPOLITIK

Hvis forbruget skal gøre mere permanente fremskridt i de østeuropæiske lande, kræves der en meget væsentlig omlægning af den hidtil førte investeringspolitik. En sådan synes da også at være på vej. Den hidtidige politik har været karakteriseret ved, at en meget betydelig del af de samlede ressourcer anvendtes til investering, og herindenfor igen den overvejende part til udvidelse af kapaciteten i de metalforbrugende industrier, især disses sidste led. Som følge heraf havde der udviklet sig en *mangel på balance* mellem kapaciteten i de grundlæggende industrier – kul- og stålproduktionen og fremstillingen af elektrisk kraft – og de forarbejdende industrier. De sidstnævntes kapacitet og arbejdskraft har næppe til stadighed kunnet udnyttes fuldt ud, fordi de første ikke altid har været i stand til at levere materialer og kraft i en jævn strøm. En anden følge af investeringspolitikken har været, at *hverken landbruget eller boligbyggeriet og de offentlige forsyningsvirksomheder har fået tilført tilstrækkelige mængder investeringsgoder* til at kunne holde trit med den stadigt voksende bybefolknings behov. Ligeledes er forsyningen af råvarer til forbrugsvareindustrierne blevet stillet i anden række og er derfor fremkommet uregelmæssigt og i utilstrækkeligt omfang, hvorfor også disse industrier formentlig har arbejdet med ufuldstændig kapacitetsudnyttelse.

Den nye investeringspolitik kan derfor følge to hovedlinier. Dels kan investeringernes samlede andel af det totale nationalprodukt skæres ned, dels kan der ske en omlægning af deres fordeling, som i højere grad favoriserer konsumgodeindustrierne og samtidig søger at bøde på de skævheder, den hidtidige udvikling indebærer, bl. a. ved at fjerne de „flaskehalse", der er opstået inden for energiproduktion m. v.

I *Østtyskland* blev investeringsprogrammets totalstørrelse i anden halvdel af 1953 *skåret ned* med 200 mill. mark, svarende til 3⅓ % af årets investeringer (6 milld. mark) og omkring ½ % af nationalindkomsten. Hertil kom imidlertid betydelige *omlægninger* inden for investeringerne, hvoraf de væsentligste var en nedskæring inden for den tunge industri på 600 mill. mark, og til gengæld en forøgelse af den lette industris investeringer på 70 mill. samt inden for boligbyggeriet – der hidtil havde været meget beskedent – en stigning på 700 mill. mark.

Den samme linie følges i 1954, hvor investeringen i de lette industrier, herunder de fødevareforarbejdende, yderligere skal øges, hvorimod udgifterne til udvidelse af kapaciteten inden for den svære maskinindustri og metalindustrien i det hele taget skæres ned. På den anden side sættes investeringerne i mineindustrien (brunkul) og i elektriske kraftstationer i vejret i et forsøg på at overvinde vanskelighederne ved energiforsyningen. Udvidelse af landbrugsproduktionen anses åbenbart for mindre presserende (eller for at kunne opnås

ad anden vej); i hvert fald er der ikke planlagt væsentlige anstrengelser for at gennemføre en øget mekanisering af landbruget før i 1955.

Den samlede industriproduktion påregnes, som det ses af tabellen for Østtyskland, i 1954 at stige i omtrent samme tempo som året før; men stigningstakten skal for første gang i en årrække være væsentlig større for forbrugsvarer end for investeringsgoder.

For *Tjekoslovakiets* vedkommende foreligger indtil nu ikke særlig vidtgående oplysninger om de konkrete ændringer i planerne, som måtte være foretaget. Den nedskæring på 16 % i investeringerne for 1953, som der blev givet meddelelse om i september, menes snarere at være en konstatering af kendsgerninger end udtryk for en egentlig planændring. Industriproduktionen som helhed steg 10 % i 1953, men inden for den tunge industri var stignings-

UNGARN

Befolkning (1949) 9.2 mill.

Industri

Indeks (1950 = 100)

	1938	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 plan
Produktion: tung ind.	–	–	53	73	100	138	185	229	224
„ : let „	–	–	51	74	100	122	137	131	138
„ : ind. ialt	–	–	52	74	100	130	161	179	188
Beskæftigelse	–	–	78	88	100	114	129	138	–
Produktion pr. besk.	–	–	67	84	100	114	125	130	–

									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	1.4	–	2.0	2.4	2.8	3.5	4.2	4.6	310
Råstål (mill. tons)	0.65	0.60	0.73	0.85	1.02	1.23	1.40	1.80	277
Cement (mill. tons)	0.34	0.21	0.32	0.55	0.79	1.00	1.08	1.08[1]	318
Gødningsstoffer[2] (1000 tons)	14.7	–	18.3	28.7	41.2	–	30.6	37.0	252
Maskinværktøj (1000 stk.) .	0.12	–	1.88	3.50	6.86	11.42	12.38	–	10800
Bomuldsstoffer (mill. meter)	185	125	186	221	239	277	290	281[1]	152
Læderfodtøj (mill. par)	3.50	–	3.68	4.27	6.28	8.00	9.22	8.67[1]	248
Mel (mill. tons)	1.3	0.7	–	1.2	1.3	1.3	1.1	1.2	92
Sukker, raffin. (1000 tons)	127	140	–	150	190	280	140	300	236

Landbrug

Brødkorn (mill. tons)	2.9[3]	1.6	2.3	2.6	2.8	2.9	2.3	2.7	93
Majs (mill. tons)	2.3[3]	–	2.8	1.7	1.7	2.5	1.4	2.6	113
Kartofler (mill. tons)	2.4[3]	1.1	2.2	1.9	1.3	2.1	1.1	2.4	100
Sukkerroer (mill. tons)	1.0[3]	–	1.7	1.2	1.6	2.4	1.2	2.5	250
Svin (mill. stk.)	5.2	1.2	2.7	3.6	6.5	4.8	5.3	5.5	106
Kvæg (mill. stk.)	1.9	1.0	1.7	1.9	2.1	1.9	2.1	2.2	116
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	1.8	–	–	1.6	–	1.6	–	1.4	78

[1] Beregnet på grundlag af indekstal, meddelt i „Economic Bulletin for Europe", vol. 6, no. 1. [2] Nettoindhold. [3] 1934–38.

procenten kun 4, mod 13 i den lettere industri. Året før var stigningen 18 % for hele industrien, 27 % for den tunge og kun 10 % for den lette industri. Investeringsbegrænsningen i 1953 i forbindelse med en meget beskeden tilvækst i den planlagte beskæftigelse i industrien i 1954 bevirker, at der kun regnes med en produktionsstigning på 5 % i dette år.

Allerede i 1953 var produktionsfremgangen i *Polen* af nogenlunde samme relative størrelse inden for forbrugsvare- og investeringsgodeindustri. Det samme planlægges for 1954; men medens fremgangen i 1953 var 20–22 %, skal den for 1954 kun være 11 %. Alene denne omstændighed skulle gøre det lettere for konsumgodeindustrien at leve op til planerne, idet der skulle være mindre risiko for, at det vil vise sig nødvendigt at knappe af på tilførslerne af kraft og materialer af hensyn til planopfyldelsen i investeringsgodeindustrierne, der hidtil normalt har haft ubetinget prioritet, når der opstod konflikt mellem hensynene til de to industrigrupper. De samlede investeringer skal ifølge planerne være uforandrede i de kommende to år; men inden for industrien er der tale om en nedskæring på 10 % i 1954, medens der i landbruget skal ske en forøgelse på 18 % i 1954 og yderligere 23 % det følgende år. Iøvrigt er oplysningerne ikke fuldstændige, jvf. nedenstående oversigt.

Investeringsomfanget i Polen.
(1952 = 100).

	1953	1954 (plan)	1955 (plan)
Landbrug og skovbrug	121	143	175
Industri	114	103	–[1]
Boligbyggeri	124	–	156
Sociale og undervisningsinstitutioner	153	–	205
Ialt	115	115	115

[1] I konsumgodeindustrien skal investeringerne for 1955 overstige 1953-niveauet med 38 %.

De mest drastiske ændringer er planlagt i *Ungarn*. Her nedskæres de samlede investeringer i 1954 med 20 % i forhold til året før (hvor de endda kun nåede op på 85 % af det planlagte niveau). I procent af nationalindkomsten er der tale om en nedgang i investeringerne fra 23 til 19. Samtidig sker der betydeligt omlægninger inden for investeringsprogrammet, idet landbrugets investeringer skal sættes op med 40 %, boligbyggeriet med 50 %, medens industriens skæres ned med 40 %. (Jvf. iøvrigt omstående oversigt).

Det har tidligere været meddelt, at forbrugets andel af nationalindkomsten fra 1953 til 1954 skulle øges fra 58 til 70 %. Hvis dette mål fastholdes, må andre anvendelser af nationalproduktet (fortrinsvis til militære formål) reduceres meget væsentligt – fra ca. 19 % til ca. 11 %.

Investeringsomfanget i Ungarn.
(Milld. fornit; kontante priser).

	1953 (plan)	1953 (resultat)	1954 (plan)
Landbrug	2.7	2.3	3.2
Industri	9.0	7.9	4.8
Boligbyggeri	0.8	1.0	1.5
Sociale og undervisningsinstitutioner	1.1	1.5	1.8
Andet (incl. transport)	5.4	3.6	2.2
Ialt	19.0	16.3	13.5

LANDBRUGSPOLITIKKEN

Hidtil har landbrugspolitikken været præget af tre forhold. For det første har landbruget indtaget en beskeden plads i langtidsplanernes investeringsprogrammer; for det andet har man i udstrakt grad benyttet sig af direkte kontrolforanstaltninger (jvf. foran) for at fremskaffe de fornødne fødevareforsyninger til byerne, og endelig har man i vid udstrækning favoriseret statsbrug og kooperative brug på de privates bekostning, fx. ved at udelukke disse

RUMÆNIEN

Befolkning (1948) 15.9 mill.

Industri
Indeks (1950 = 100)

	1938	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	
Produktion: tung ind.	–	–	–	–	100	130	–	–	
„ : let „	–	–	–	–	100	128	–	–	
„ : ind. ialt	–	–	52	73	100	129	158	181	
Beskæftigelse	–	–	71	84	100	117	128	–	
Produktion pr. besk.	–	–	73	87	100	110	123	–	
									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	1.2	–	1.5	1.9	2.2	2.6	3.0	3.5	305
Råolie (mill. tons)	6.6	3.8	4.3	4.7	5.3	6.5	8.4	9.3	141
Råstål (mill. tons)	0.28	0.18	0.34	0.46	0.56	0.65	0.70	0.75	268
Cement (mill. tons)	0.53	0.42	0.65	0.87	1.02	1.14	1.50	2.10	396
Bomuldsstoffer (1000 tons)	21.1	3.3	9.3	11.7	16.4	19.3	22.4	30.8[1]	146
Læderfodtøj (mill. par)	0.64	1.43	2.62	6.93	8.66	10.30	10.64	–	1663
Sukker (1000 tons)	155	81	112	112	110	130	–	–	84
Landbrug	1935-39								
Korn (mill. tons)	8.3	6.8	–	–	–	–	6.5	–	78
Kartofler (mill. tons)	1.0	1.1	–	–	–	–	2.3	–	230
Kvæg (mill. stk.)	3.7[2]	4.3	–	–	4.3	–	4.8	–	130

[1] Plan. [2] 1937.

sidste fra benyttelse af maskinstationer, ved kreditnægtelse, ved særlig store tvangsafleveringsprocenter o. l. På alle disse punkter er der nu sket større eller mindre modifikationer.

Ganske vist fastholdes i alle lande tanken om *landbrugets kollektivisering* som det endelige mål; kun ad denne vej mener man, at en væsentlig effektivisering af landbrugsproduktionen kan opnås. Men *midlerne* er ændret, og det anerkendes, at det private landbrug i en årrække fremover vil spille en betydelig rolle, ligesom det understreges, at det må gøres mere lønnende og mere produktivt.

Fx. vil private brugere i fremtiden få udvidet adgang til at benytte sig af traktor- og maskinstationer, ligesom også deres muligheder for at få kredit vil blive større. Samtidig bestræber man sig for at gøre *frivilligt* medlemsskab af kooperative brug mere tiltrækkende; bl. a. er der i Ungarn og Bulgarien udarbejdet nye regler for tilslutningen, hvorved der sikres medlemmerne afgifter for jord, redskaber og trækdyr, som de lader indgå i fællesbrugets drift.

Særlig i *Ungarn* har man strakt sig langt for at imødekomme bøndernes ønsker; fx. tillades det medlemmerne at have større private lodder, og man er endogså gået så vidt som til at tillade opløsning af eksisterende kollektivbrug eller udtræden af fællesskabet. Dette resulterede i et betydeligt fald i antallet af kollektivbrug fra 5.300 i dec. 1952 til 4.700 et år senere. Antallet af medlemmer gik ned fra 335.000 (marts 1953) til 263.000 (dec. 1953) og i samme tidsrum faldt kollektivbrugernes andel af den dyrkede jord fra ca. 25 % til 20 %. Modstykket til denne mere lempelige politik består i Ungarn såvel som andetsteds i bestræbelser for at tilskynde til frivilligt medlemsskab ved hjælp af økonomiske fordele for kollektivbrugene.

Også gennem prispolitikken søger man at opnå bedre resultater i landbruget. For det første nyder landbrugerne naturligvis som andre borgere godt af *nedsættelsen af detailpriserne*. Hermed forbedres deres realindkomst, og muligheden for at finansiere investeringer ved hjælp af landbrugets egen opsparing øges. Vigtigere er det nok, at priserne på en del af de varer og tjenester, der indgår i *landbrugets omkostninger,* er blevet nedsat på forskellige punkter.

Endvidere er der sket *skattenedsættelser* og eftergivelse af skatterestancer i næsten alle de pågældende lande, gennemgående på en sådan måde, at de kooperative brug fik den største fordel. Ligeledes er der alle steder gennemført nedsættelse af kravene om *tvungen aflevering* af produkter, og i Tjekoslovakiet og Ungarn er afleveringspriserne blevet forhøjet. Også på dette område er der sket en favorisering af kollektivbrugene.

Udover den tilskyndelse til øgede landbrugsinvesteringer, som måtte ligge i stigningen i landbrugets realindkomster, søges disse investeringer også fremmet ad anden vej. Således ydes der større kreditter til finansiering af kvægopdræt i alle de pågældende lande, til jordforbedring i Tjekoslovakiet og til landbrugsbyggeri i Ungarn og Polen. Selv om private brugere som nævnt ikke

længere udelukkes fra at opnå sådanne lån, opnår de alligevel i almindelighed ikke så gunstige vilkår som kollektivbrugene; fx. er de rentesatser, der anvendes over for disse brug, i Tjekoslovakiet væsentlig lavere end dem, som private landbrugere må betale, og tilbagebetaling kan frafaldes, når kollektivbrugene viser gode resultater.

Endvidere ydes der i flere lande skattefritagelse for den del af overskuddet, der anvendes til investering i forskellige former.

Endelig vil der fra det offentliges side blive foretaget investeringer, der direkte eller indirekte er til gavn for landbruget, specielt i form af øgede maskinleverancer til maskin- og traktorstationer, overrislingsarbejder o. l.

Alt i alt regnes der, som allerede fremhævet i afsnittet om investeringspolitikken, med meget betydelige forøgelser af landbrugets investeringer. Men da det hidtidige niveau har været lavt, er dette også en bydende nødvendighed, dersom fødevareforsyningerne til den voksende bybefolkning skal kunne opretholdes og udvides.

BULGARIEN

Befolkning (1949) 7.2 mill.

Industri

Indeks (1950 = 100)

	1939	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 plan
Produktion: tung ind.	–	–	62	83	100	123	154	189	–
„ : let „	–	–	65	81	100	118	130	135	–
„ : ind. ialt	–	–	64	82	100	119	140	157	170
Beskæftigelse	–	–	81	94	100	105	111	116	121
Produktion pr. besk.	–	–	79	87	100	113	126	135	140

									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	0.3	0.5	0.6	0.7	0.8	1.0	1.3	1.5	556
Cement (mill. tons)	0.15	0.26	0.38	0.49	0.60	0.64	0.67	0.70[1]	467
Bomuldsstoffer (mill. meter)	33.0	49.3	60.1	66.1	84.0	95.3	109.6	118.4[1]	359
Læderfodtøj (mill. par)	–	0.22	0.50	0.55	0.88	1.02	1.25	1.29[1]	–
Mel (1000 tons)	272	345	404	–	446	–	–	–	164
Sukker (1000 tons)	27.9	18.7	74.6	54.0	45.0	62.0	–	–	222

Landbrug

Brødkorn (mill. tons)	2.2	1.7	2.0	1.0	2.1	–	2.3	–	105
Sukkerroer (mill. tons)	0.3	–	0.4	0.4	0.3	–	0.7	–	233
Svin (mill. stk.)	1.0	–	1.2	–	1.0	–	1.9	–	190
Kvæg (mill. stk.)	2.0[2]	–	2.0	–	1.5	–	1.7	–	85
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	0.8–1.0[2]	–	–	–	–	–	0.6	0.6	60–75

[1] Beregnet på grundlag af indekstal, meddelt i „Economic Bulletin for Europe", vol. 6, no. 1. [2] 1934.